

Артимишин Павло (м. Львів)

Кандидат історичних наук,

молодший науковий співробітник

відділу нової історії України

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

p.artymyshyn@gmail.com

УДК: [94:327.5](470+571:479.22)«2008»:[32.019.51:654.19](477)

РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ 2008 р. У МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНИ

Проаналізовано оцінки українських мас-медіа щодо російсько-грузинської війни 2008 р. Стверджується про важливість дослідження суспільно-політичних подій крізь призму їх бачення всім соціумом чи його частиною. Констатовано, що розгортання «гарячої фази» протистояння у Грузії призвело до виникнення неоднозначних, часто протилежних думок у середовищі українських журналістів, серед котрих були як прихильники Грузії, що виступали з протестами проти російської агресії у цій країні, так і проросійські середовища, які підтримували самопроголошені республіки Абхазію та Південну Осетію.

Ключові слова: російсько-грузинська війна, мас-медіа, Грузія, Російська Федерація, Україна.

Події сучасного російсько-українського гібридного протистояння ставлять перед гуманітаріями виклик щодо аналізу передумов і причин теперішнього стану справ у локальній та світовій геополітиці. У цьому контексті важливі дослідження перебігу нещодавніх збройних конфліктів, спровокованих Російською Федерацією, які дозволяють краще зрозуміти механізми і принципи ведення Росією війн не лише та не стільки на безпосередньому полі бою, але й на дипломатичних, інформаційних фронтах. Нижче проаналізуємо оцінки медійного середовища України щодо російсько-грузинської війни серпня 2008 р. — збройного конфлікту між Грузією з одного боку та Росією й підтримуваними нею сепаратистськими утвореннями Південна Осетія, Абхазія — з іншого.

В українській і світовій історіографії вже є певні напрацювання з досліджуваної тематики. Серед вітчизняних фахівців різні аспекти російсько-грузинського протистояння розглядали М. Дорошко [1], О. Задорожній [2], А. Киридон [3], О. Майборода [4], Н. Ціцуашвілі [5]. Із зарубіжних авторів згаданою темою цікавилися В. Гурецький [6], Б. Джуда [7], С. Лузянин [8], Дж. Перович [9], Б. Райтшустер [10], М.Г. ван Герпен [11]. Частково тематику відображено й у навчальній літературі. Якщо до 2014 р. вона взагалі практично ніде не фігурувала, навіть серед згадок про

конфлікти у світі у XXI ст., то лише з початком новітньої російсько-української війни 2014 р. та формуванням загального антиросійського дискурсу серед українського суспільства відповідні сюжети потрапили й на сторінки в тому числі навчальних підручників і посібників з історії. Однак в усіх цих випадках здебільшого йдеться про аналіз подій серпня 2008 р. у Грузії лише крізь призму політичної історії з наданням переваги простому викладу хронології перебігу конфлікту.

Натомість у цій статті застосовано новаторський підхід — аналізується не стільки російсько-грузинський збройний конфлікт, як оцінки його українською громадськістю, утілені в інтерпретації відповідних подій вітчизняними ЗМІ. Важливість аналізу газет та журналів при вивченні громадської думки пояснюється тим, що саме ця складова джерельної бази була як відображенням конкретних, уже сформованих візій, так і постійно спричинялась (і у цьому плані стала чи не найвпливовішою) до конструювання нових домінант у громадській думці. У статті розглядаються матеріали видань: «Аргументы и факты в Украине», «Високий замок», «Голос України», «Експрес», «День», «Дзеркало тижня», «Комсомольская правда в Украине», «Корреспондент», «Нація і держава», «Русский вестник», «Сегодня», «Україна молода», «Українська правда», «Український тиждень», «Урядовий кур'єр», «Факты и комментарии», «Фокус», «Шлях перемоги», тижневик «2000», а також телеканалів «1+1» та 5-го. Критерієм відбору джерел дослідження слугувала їх наявність серед відповідного масиву публікацій сюжетів, присвячених російсько-грузинському конфлікту 2008 р. Такий підхід дозволив цілісно відтворити медійне бачення в Україні згаданого протистояння, а також визначити, як те чи інше вітчизняне видання до нього поставилося, оцінило, які наслідки на основі нього спрогнозувало.

Передумови конфлікту

Протистояння між Тбілісі як центральною владою — з одного боку, і Сухумі (Абхазія) та Цхінвалі (Південна Осетія) як автономними утвореннями, що прагнули до відокремлення від Грузії — з іншого, сягає своїм корінням ще 1920-х рр., коли у процесі утворення СРСР їх включили на правах автономій спочатку до складу Закавказької Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (ЗСФРР), а у 1936 р. — до Грузинської РСР. Однак допоки існувала радянська політична система, така конфігурація не мала жодного значення. Вона дала про себе знати на рубежі 1980–1990-х рр., під час так званого «параду суверенітетів», коли в низці радянських республік, у тому числі у Грузії, спалахнули міжетнічні протистояння [10, с. 279]. Так, упродовж 1991–1992 рр. розгорнувся грузинсько-південноосетинський збройний конфлікт [1; 12; 13], а у 1992–

1993 рр. — абхазька війна [6]. І хоч станом на середину 1990-х рр. конфлікти на території Грузії вдалося заморозити, однак їх так і не було вирішено, тим паче, що офіційний курс країни від початку 2000-х рр., ще за президентства Е. Шеварднадзе (1995–2003 рр.), дедалі чіткіше набував прозахідних і пронатівських обрисів, що не могло не турбувати Москву, яка розглядала цю закавказьку державу як традиційну сферу своїх інтересів [7, с. 53].

Особливо ситуація загострилась із приходом восени 2003 р. до державного керма у Тбілісі М. Саакашвілі — лідера «Революції троянд», молодого політика з виразно проамериканськими поглядами, який одним зі своїх пріоритетів уважав відновлення територіальної цілісності Грузії [14]. Своєю чергою, це вже зачіпало інтереси Росії, яка вбачала у збереженні невирішеності питання «бунтівних територій» запоруку власного успіху, адже нестабільна закавказька країна була «хорошим прикладом» для внутрішнього російського споживача інформації, якому нав'язували думку, що будь-які «кольорові революції» (а саме у цьому контексті в Росії пояснювали й «Революцію троянд» у Грузії, і «Помаранчеву революцію» в Україні) призводять лише до дестабілізації й хаосу [3]. Зрештою багаторічна політика масової видачі російських паспортів мешканцям Абхазії і Південної Осетії «розв'язувала» Кремлеві руки на випадок імовірної майбутньої рецидивної ескалації протистояння у Закавказзі, адже відтепер будь-які дії Тбілісі щодо Сухумі чи Цхінвалі Росія могла потрактувати як «посягання на права російських громадян» із відповідними наслідками, аж до воєнних дій [15]. З огляду на вищезазначені передумови серпневі події 2008 р. у Грузії видавалися лише справою часу.

Розгортання протистояння

Близько опівночі 8 серпня 2008 р., у день відкриття Олімпіади в Пекіні, грузинський генерал М. Курашвілі зробив офіційну заяву про перехід у наступ по всьому фронту, аби «відновити в Південній Осетії конституційний порядок» (цікаво, що з таким формулюванням у 1999 р. В. Путін розпочинав другу чеченську кампанію). Причому напередодні, 7 серпня, президент М. Саакашвілі в режимі прямого телевізійного звернення оголосив про одностороннє припинення вогню [16;17].

У результаті розпочалися повномасштабні бої між грузинами з одного боку та осетинами, їхніми союзниками абхазами, а згодом і регулярними російськими військами — з іншого. Останні, перейшовши у другій половині дня 8 серпня в контрнаступ, не лише вибили грузинів із Цхінвалі — головного міста Південної Осетії, до якого ті вступили зранку 8 серпня, а і станом на 9 серпня вже перебували у глибокому тилу грузинських

військ, тобто здійснили акт прямої збройної агресії проти суверенної держави. 11 серпня російська армія перебувала за 45 км від Тбілісі [18]. Утім за активного посередництва Заходу, насамперед президента Франції Н. Саркозі, чия країна на той момент головувала в ЄС, та після непростих дипломатичних консультацій із Тбілісі та Москвою, до 12 серпня вдалося виробити спільний план урегулювання воєнного протистояння у Грузії, який, із певними змінами в пункті, що стосувався Південної Осетії та Абхазії (тезу про початок міжнародного обговорення їх майбутнього статусу, за наполяганням М. Саакашвілі, замінили на пропозицію створення міжнародних гарантій стабільності й безпеки цих теренів), 14 серпня підписали керівники Абхазії та Південної Осетії, 15 серпня — Грузії (М. Саакашвілі), а 16 серпня — Росії (Д. Медведєв) [19]. Однак повноцінного втілення плану досягти відразу не вдалося: виведення російських військ із Грузії затягнулось аж до осені 2008 р., і, згідно із заявою очільника МЗС Франції Б. Кушнера від 10 жовтня того року, на той момент так і не завершилося, адже росіяни надалі продовжувала займати грузинську територію в районі Ахалгорі (спірний між Грузією та Південною Осетією) [20].

Рефлексії медійних середовищ

«Гаряча фаза» протистояння на території Грузії відразу опинилася у центрі уваги української громадськості. Уже з першого дня конфлікту серед вітчизняних медіа окреслилися два табори — прогрузинський і проросійський, приналежність до яких корелювались особистісними та колективними політичними, ідейними, ментальними, а то і прагматичними (з розрахунку) симпатіями, часто перетворюючись з оцінки зовнішньополітичної ситуації на суперечки й дискусії всередині країни.

Згідно зі спостереженням журналіста «Високого замку» О. Узарашвілі, більшість українських телеканалів, за винятком хіба що «1+1» та «5»-го, хоч і відряджали у зону бойових дій своїх телерепортерів, усе ж переважно ретранслявали кадри російського телебачення, у такий спосіб фактично «підспівуючи кремлівській пропаганді» про нібито «миротворчий характер» воєнної операції росіян на Кавказі. Така ситуація, на думку публіциста, була досить небезпечною, адже в перспективі могла цілком підготувати інформаційний ґрунт для дестабілізації вже у самій Україні [21].

Застереження кореспондента не були безпідставними: згідно із результатами спільного дослідження висвітлення війни на Південному Кавказі в українському інформаційному просторі, проведеного компанією «pro.mova» й «Телекритикою», виявилось, що матеріали мас-медіа в Україні не лише відзначалися непрофесійністю, порушенням стандартів

подачі інформації, переважною відсутністю власної позиції та маніпуляціями свідомістю глядацької й читацької аудиторії, але також використанням як джерел інформації значною мірою російських джерел (у середньому близько 60%), у той час як грузинські становили лише 13%, українські — 12%, власного походження — 7%, західні — 5%, а 3% — узагалі без посилань, що дозволило російським пропагандистам, на думку аналітиків, безперешкодно використовувати українські ЗМІ для власних потреб [22].

У сфері газетних і журнальних видань ситуація була схожою, хоч тут прогрузинський дискурс мав дещо більше поширення, аніж на телебаченні. Зокрема, в газеті «Нація і держава», дописувачі якої зайняли позицію підтримки «грузинського народу в його боротьбі за суверенітет, територіальну цілісність та демократичний устрій своєї країни», заявили про «загарбницькі дії Російської Федерації» на Кавказі, що продовжили політику «підкорення кавказьких народів царської та секретарської імперії», створили небезпечний прецедент у міжнародній політиці, намагаючись розпочати відновлення «великої Росії» в межах кордонів СРСР 1991 р., та викликали занепокоєння щодо можливого порушення територіальної цілісності інших сусідів РФ, у тому числі України, яка могла стати наступною жертвою російської збройної агресії [23; 24; 25].

У іншій газеті правого спрямування — «Шлях перемоги» — також висловили підтримку грузинам, вважаючи російську операцію на Кавказі не результатом вступу армії Грузії до Південної Осетії, а добре продуманим і підготовленим планом, що якраз і став причиною війни на «бунтівних теренах», які, на думку журналістів видання, навіть Кремль не розглядав як окремі державні утворення, а лише вбачав у них «спільне підприємство чекістських генералів і осетинських бандитів», головним завданням якого було «освоєння російських грошей на боротьбу з Грузією» [26].

Схожими за методикою викладу та ідейними установками були інформаційні матеріали «Високого замку» та «Експресу». По-перше, у цих виданнях робився акцент на тому, що війну розпочали саме росіяни, а не грузини, які були шоковані фактом вторгнення армії РФ до Грузії. Особливу увагу кореспонденти привертали до бомбардувань російською авіацією грузинських міст, навіть віддалених від лінії фронту, причому не лише військових об'єктів, але і житлових районів, що, вочевидь, мало на меті донести до читачів думку про жорстокість, безчестя, безпринципність російських військовиків [27; 28; 29; 30]. По-друге, шпальти цих часописів рясніли заголовками на кшталт: «Сьогодні Грузія — завтра Україна?», «А якщо завтра війна?», «Третя світова на порозі?», «Чи стане Україна наступною мішенню доктрини Путіна?», «Київ наступний у

списку Кремля?». У матеріалах цих видань уважалася цілком реальною можливість російсько-української війни, як і протистоянь РФ з іншими державами, що виникли після розпаду СРСР, із метою їх реінтеграції до геополітичного простору Росії, тим паче на тлі дедалі гучніших заяв російського керівництва про «неповноцінність» і «штучність» України як держави [31; 32; 33; 34; 35; 36]. По-третє, і «Експрес», і «Високий замок» убачали в кавказьких подіях зріз глобальної міжнародної політики: намагання Росії через «право сили» утвердитись у ролі наддержави на противагу країнам Заходу на чолі зі США та встановити новий світовий порядок, за якого, прикриваючись звинуваченнями західних держав у визнанні незалежності Косова від Сербії, що, мовляв, нівелювало всю попередню міжнародну правову систему та недоторканність кордонів, вона сама могла би захоплювати сусідні території, при цьому позиціонуючись «миротворцем» [37; 38].

Журналісти «Дзеркала тижня» загалом підтримували у війні грузинську сторону, вважаючи причиною розгортання бойових дій провокації з боку Південної Осетії, а саме обстріли грузинських сіл. Утім на шпальтах видання частину провини покладали й на офіційний Тбілісі, якому, на думку дописувачів, не слід було піддаватися на такі провокації та застосовувати зброю. Водночас журналісти стверджували, що попри спроби Росії через інтервенцію у Грузії розпочати відродження «великої Росії», такі її дії лише відвернули від неї західних партнерів, і водночас посприяли прихильнішому ставленні до Грузії з боку ЄС та НАТО [39].

Прогрузинську позицію висловили в газеті «День». Однак попри те, що на початку конфлікту журналістам часопису здавалося, що впродовж першої доби протистояння саме Грузія здобула стратегічну й територіальну перевагу, причому отримавши підтримку з боку Заходу, то вже через декілька днів від початку війни вони ж стверджували, що грузинська влада зробила величезну помилку, настільки радикально відреагувавши на південноосетинські диверсії, чим скористалася Росія, а сама ситуація на лінії вогню зайшла у глухий кут, адже, з одного боку, грузинська сторона не мала такої ж військової міці, як її фактичний суперник Росія, а остання, з іншого боку, не хотіла поступатися власними позиціями, та й, зрештою, західні держави не мали достатніх важелів впливу на Москву, аби змусити її зупинитись, як і не могли відкрито закликати Тбілісі поступитися тиску з боку Кремля [40; 41; 42]. Навіть після укладення перемир'я, яке де-факто узаконило російську анексію Абхазії й Південної Осетії, за переконанням кореспондентів «Дня», жодна зі сторін не здобула перемоги: якщо Грузія втратила реальний вплив на непідконтрольні території, то Росія проблеми на Кавказі не лише не розв'язала, але суттєво ускладнила, перетворивши Грузію на

свого постійного ворога, що на тлі загрози відновлення сепаратистських рухів у Чечні, Дагестані, Інгусетії чи Карачаєво-Черкесії виглядало для Кремля вкрай загрозово [43; 44].

Схожі думки висловлював і «Український тиждень», в аналітичних розвідках якого йшлося про те, що військові дії на території Грузії не були чимось несподіваним, а виявилися лише черговим проявом трансформації політичної системи Росії, в якій зовнішня експансія дедалі частіше відіграла роль необхідного елементу для внутрішньої мобілізації електорату, що, правда, це не означало посилення Кремля, радше навпаки — робило його непередбачуваним та небезпечним внутрішньо- й зовнішньо-політичним гравцем [45; 46; 47].

Своєрідний підхід у викладі матеріалу простежувався на порталі «Української правди». З одного боку, кореспонденти цього інформаційного сайту намагалися розглядати серпневі події у Закавказзі з позицій обох сторін, констатуючи як початок штурму південноосетинського Цхинвалі грузинською армією [48], так і російську збройну агресію проти Грузії [49; 50; 51]. Поступово, у процесі розгортання військових дій, на порталі дедалі частіше почали лунати думки на підтримку грузинської сторони та з'явилися матеріали із закликами до захисту Грузії [52]. Водночас в аналітичних доробках, розміщених на «Українській правді», дії Росії на грузинських теренах розглядали в контексті геостратегічних спроб відродження імперії, мовляв, «приниженої» в 1990-х рр. розпадом СРСР. На думку експертів, перший теоретичний етап полягав у відновленні власного впливу на всьому просторі колишнього Радянського Союзу, а практичний — у недопущенні вступу Грузії в НАТО та унеможливленні побудови «неросійських» шляхів транспортування енергоносіїв [53; 54]. Більше того, у цьому інтернет-виданні прогнозували, що в разі відсутності рішучої відповіді Заходу на російський наступ у Грузії, наступною жертвою Кремля цілком могла б стати й Україна, а найбільш вірогідним сценарієм початку російсько-українського конфлікту вважали розігрування Росією «кримської карти» — вимоги «довічного базування» Чорноморського флоту у Севастополі та заклики до «захисту співвітчизників і жителів Криму» цілком імовірно спровокували б збройні сутички, якщо не повноцінну війну на півострові [54; 55].

В «Урядовому кур'єрі» окрім інформації про позиції щодо подій у Грузії українських президента, уряду та голови Верховної Ради [56; 57; 58] містилися й аналітичні матеріали, які також відзначалися радше підтримкою грузинської сторони, адже засуджували російську практику «носіня миру на лезах багнетів», маючи на увазі риторику умиротворення, характерну для рупорів Кремля, яка йшла врозріз із його діями. Водночас підписання перемир'я розцінювалось як згода всіх сторін

воєнного конфлікту на факт закріплення Південної Осетії в орбіті політики Росії [59].

Натомість парламентське видання «Голос України», на шпальтах якого висловлювалися позиції всіх політичних сил, представлених у Верховній Раді, подавало як статті про те, що Росія повстала проти світового порядку, визнавши незалежність Абхазії та Південної Осетії, чи роздуми про потенційну загрозу російського нападу на Київ, так і публікації зі звинуваченням Грузії в розв'язанні воєнних дій, котра, мовляв, діяла як маріонетка США [60; 61; 62].

Нейтральну нішу зайняли у журналі «Фокус», аналітики якого відзначали і «провал» чотириденного воєнного бліцкригу Грузії в Південній Осетії, який, мовляв, так і не вирішив проблеми сепаратизму на грузинській території, і застосування Росією «рейдерських технологій на зовнішньополітичній арені» заради досягнення своїх геополітичних цілей, котрі у випадку конфлікту з Грузією полягали в масовому наданні на початку 2000-х рр. мешканцям Південної Осетії російських паспортів, що в 2008 р. дозволило росіянам аргументувати агресію «захистом» своїх громадян [63].

Водночас видання лівоцентричного та лівого спрямування звинувачували у виникненні «гарячої фази» саме грузинську владу на чолі з президентом М. Саакашвілі. Наприклад, «Сегодня» та «Комсомольская правда в Украине», назвавши конфлікт у Грузії «ною кавказькою війною», хоч і декларували нейтральність своїх візій подій на Закавказзі, усе ж змістовий послід цих газет був далеким від таких позицій. Якщо прогрузинські часописи акцентували на фактах бомбардування Грузії російською авіацією, то у цих газетах значну увагу читачів зосереджували на «облозі та штурмі Цхінвали» грузинами, намагаючись викликати негативні емоції щодо урядових сил розповідями про численні людські втрати в місті, складні побутові умови, в яких опинилися південні осетини після наступу грузинської армії [64; 65; 66; 67]. Натомість російську сторону у виданнях зображували ледь не єдиною захисницею Абхазії та Південної Осетії, яка, мовляв, «не здає своїх громадян», та виступає силою, що дійсно може стабілізувати ситуацію на Закавказзі, аби не ставити під загрозу поставку енергоносіїв через цей регіон, у чому були зацікавленими й західні партнери [68; 69; 70]. Журналісти згаданих видань критикували позицію президента В. Ющенко та його команди з підтримки Тбілісі, називаючи такий вибір українського керівництва солідарністю «нашої країни з тими, хто бере штурмом Цхінвали» та «озброєнням Віктором Андрійовичем свого кума» [71; 72; 73].

Схожі думки висловлювалися й у тижневику «2000» та в «Аргументах и фактах в Украине». Журналісти цих видань у розв'язанні війни на

Кавказі вбачали логічний наслідок «авантюрної, безвідповідальної політики» президента М. Саакашвілі, із його, мовляв, «комплексом Наполеона і хворобливими націоналістичними поглядами», що спровокували конфлікт із Південною Осетією та Абхазією [74; 75; 76]. При цьому припускали, що якщо збройний конфлікт і не був прямо підтриманий адміністрацією президента США Дж. Буша, то точно із прихильністю його зустріли «республіканці-яструби», очолювані Дж. Маккейном, та й, зрештою, демократи також були не проти використати тези про відродження «російського імперіалізму», що посягає на «молоді демократії» у Східній Європі, у власній передвибірчій риторичі [77; 78; 79]. Утім навіть за такої міжнародної підтримки Заходу «кавказькому Саддамові» (так у виданні називали М. Саакашвілі), мовляв, не вдалося здійснити «бліцкриг» і втілити план із реінтеграції «бунтівних територій» до складу Грузії. Навпаки, він цілком провалив його, давши натомість Росії можливість ще більше посилити свій вплив на Кавказі та надати нового поштовху формуванню багатопольярного світу на противагу дотеперішньому однопольярному на чолі зі США [76; 80].

Дещо стриманішими були оцінки у «Фактах и комментариях». Щоправда й у цій газеті переважали публікації, в яких винуватцем розв'язання війни виступала радше грузинська сторона, а не південно-осетинська, абхазька чи російська, а якщо й розповідалося про операції російської армії та її союзників з Абхазії чи Південної Осетії, то винятково в контексті «захисту» непідконтрольних територій від офіційного Тбілісі, про що вони просили Кремль навесні 2008 р. [81]. Натомість Грузія на шпальтах видання — сторона конфлікту, яка його розпочала своїм масованим наступом та обстрілами головного міста Південної Осетії Цхінвалі. Причому здійснювала цю воєнну операцію жорстоко, про що мали свідчити й репортажі кореспондентів часопису про загибель і руйнування побуту пересічних мешканців Цхінвалі після початку війни внаслідок наступу грузинських військ. Про відповідні дії протилежної сторони не повідомлялося [82; 83].

Конспірологічну версію подій на Кавказі висунули в газеті «Русский вестник». В «ударі грузинської армії по Південній Осетії» видання вбачало складову політики США щодо «відсунення Росії із Заходу на Схід», зі зони Кавказу та Середньої Азії, а головне — аби руками «своєї грузинської креатури Саакашвілі» підірвати авторитет російської влади, а отже й надати нового імпульсу сепаратизму в Росії та створити прецеденти для її розпаду [84]. Утім, на думку публіцистів часопису, Кремль зміг адекватно прийняти та відреагувати на виклик із боку Грузії, а також здобув стратегічну геополітичну перемогу, показавши свою здатність не лише ефективно боротися з тероризмом на своїй території, але й захи-

щати власних громадян та інтереси за кордоном, розвінчавши «ліберальний міф» про розпад російської державної системи через нібито конфлікт між Д. Медведевим і В. Путіним, котрі, навпаки, під час «кавказької кризи» діяли в унісон, продемонструвавши дуумвірат влади в РФ [85; 86].

У цілому поведінка російської політичної верхівки під час війни, як і подальше визнання Кремлем «незалежності» Абхазії та Південної Осетії, дали підстави симпатикам обох сторін конфлікту стверджувати, що Росія після літа 2008 р. стала іншою. Якщо для проросійських середовищ ці зміни свідчили про посилення РФ, то для правих та центристських кіл в Україні російське вторгнення на Кавказ, за влучним висловом І. Зайця, «остаточно вбило натяки на лібералізм Медведєва», продемонструвавши, що насправді він не самотійна фігура, а лише маріонетка в руках В. Путіна й очолюваного ним силового крила [87; 88; 89].

Загалом серпневі події 2008 р. у Грузії не лише знайшли відголос серед політичних і медійних кіл України, але стали каталізатором активної дискусії всередині українського соціуму, чинником спричинення чергової внутрішньополітичної кризи серед «помаранчевої команди» та погіршення українсько-російських відносин наприкінці 2000-х рр. Водночас російсько-грузинська війна поставила на порядок денний потребу активніше готуватися до оборони проти потенційної російської агресії — уже проти України, про можливість якої говорили вже влітку 2008 р., проте зволікання у цій сфері не в останню чергу зробили можливими анексію Криму Росією та окупацію нею ж частини українського Донбасу навесні 2014 р., що призвело до розгортання російсько-української війни, яка триває й досі.

Джерела та література

1. *Дорошко М.С.* Грузинсько-південноосетинський конфлікт та його наслідки [Електронний ресурс]: <http://westudents.com.ua/glavy/51411-gruzinsko-pvdennoosetinskiy-konflkt-ta-yogo-naslcki.html>
2. *Задорожній О.В.* Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991–2014. / О.В. Задорожній. — К., 2014. — 960 с.
3. *Киридон А.* Причини російсько-грузинського конфлікту: регіональний вимір [Електронний ресурс]: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/08/kyrydon.htm>
4. *Майборода О.* Користь і sentimenti в українсько-російських відносинах // Україна та Росія: потенціал взаємодії та співробітництва / О. Майборода. — К., 2010. — С. 88–95.
5. *Ціцуашвілі Н.І.* Етнополітична роль Чорноморського флоту Російської Федерації в Україні / Н.І. Ціцуашвілі // Держава і право. — Вип. 46. — К., 2009. — С. 672–679.
6. *Abchazja / W. Górecki.* — Wołowiec. — 184 s.
7. *Джуда Б.* Крихка імперія: Як Росія полюбила і розлюбила Владіміра Путіна / Б. Джуда. — К., 2015. — 416 с.

8. *Лузянин С.Г.* Восточная политика Владимира Путина: Возвращение России на «Большой Восток» (2004–2008 гг.) / С.Г. Лузянин. — Москва, 2007. — 448 с.
9. *Perovic J.* Caucasus crisis: implications and options for the West / Perovic J. // *CSS Analyses in Security Policy*. — Vol. 3. — № 39. — Zurich, 2008. — P. 1.
10. *Райтшустер Б.* Путінократія: Людина влади та її система / Б. Райтшустер. — Х., 2015. — 352 с.
11. *Ван Херпен М.Х.* Війни Путіна: Чечня, Грузія, Україна: незасвоєні уроки минулого М.Х. Ван Херпен / Пер. з англ. — Х., 2015. — 304 с.
12. Грузія — Осетія: Історія протистояння // *Сьогодні*. — 2008. — № 176 (3012). — 9 августа. — С. 3.
13. *Орлова Т.В.* Історія нових незалежних держав / Т.В. Орлова. — К., 2010 [Електронний ресурс]: <http://politics.ellib.org.ua/pages-10966.html>
14. Грузія після «революції троянд» // *E-news*. — 2005. — 28 грудня [Електронний ресурс]: <http://e-news.com.ua/print/101591.html>
15. Росія почала роздавати паспорти на території Грузії за 1,5 року до військового вторгнення (6 серпня 2015) [Електронний ресурс]: <http://www.5.ua/svit/rosiia-pochala-rozdavaty-pasporty-na-terytorii-hruzii-za-15-roku-do-viiskovoho-vtorhnennia-posol-89529.html>
16. Грузія оголосила про початок війни з Південною Осетією // *Корреспондент*. — 2008. — 8 августа [Електронний ресурс]: <http://ua.korrespondent.net/world/547107-gruziya-ogolosila-pro-pochatok-vijni-z-pivdennoyu-osetieyu>
17. Грузія припинила вогонь у Південній Осетії (7 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://tsn.ua/svit/gruziya-privinila-vogon-v-pivdenii-osetiyi.html>
18. Міноборони РФ не планує наступу на Тбілісі. Саакашвілі заспокоює жителів міста // *Корреспондент*. — 2008. — 11 августа [Електронний ресурс]: <http://ua.korrespondent.net/world/550987-minoboroni-rf-ne-planue-nastupu-na-tbilisi-saakashvili-zaspokoyue-zhitelev-mista>
19. Медведев підписав перемир'я з Грузією (16 августа 2008) [Електронний ресурс]: <https://lenta.ru/news/2008/08/16/sign/>
20. Росія вивела не всі війська з Грузії (10 жовтня 2008) [Електронний ресурс]: <https://eunews.unian.ua/152607-rosiya-vivela-na-vsi-viyska-z-gruziji.html>
21. *Узарашвілі О.* Українські телеканали підспівують кремлівській пропаганді / О. Узарашвілі // *Високий замок* (Львів). — 2008. — № 147 (3796). — 11 серпня. — С. 2.
22. Українські медіа в інформаційних спецопераціях під час війни в Грузії (16 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <http://ru.telekritika.ua/politprogram/2008-09-16/40611>
23. Заява Конгресу українських націоналістів з приводу останніх подій у Грузії // *Нація і держава* (Київ). — 2008. — №33 (249). — 12 серпня. — С.1.
24. Кавказ — нова «гаряча точка» // *Нація і держава* (Київ). — 2008. — № 33 (249). — 12 серпня. — С. 1.
25. *Світлий Д.* Грузинські уроки Кремля / Д. Світлий // *Нація і держава* (Київ). — 2008. — № 35 (251). — 26 серпня. — С. 1, 3.
26. *Мартинюк В.* Війна біля нашого порогу / В. Мартинюк // *Шлях перемоги* (Київ). — 2008. — Ч. 33 (2826). — 13 серпня. — С. 1–2.
27. *Баландюх М.* А війна ще триває... / М. Баландюх // *Експрес* (Львів). — 2008. — № 120 (4152). — 15–16 серпня. — С. 3.
28. *Баландюх М.* Грузію охопили пожежі / М. Баландюх // *Експрес* (Львів). — № 122 (4154). — 19–20 серпня. — С. 3.
29. *Узарашвілі О.* Російська авіація бомбить грузинські міста за сотні кілометрів від фронтової зони / О. Узарашвілі // *Високий замок* (Львів). — № 147 (3796). — 11 серпня. — С. 1.

30. *Узарашвілі О.* Російські танки увійшли на територію Грузії, а літаки бомбили околиці Тбілісі / *О. Узарашвілі* // *Високий замок* (Львів). — № 146 (3795). — 9–10 серпня. — С. 1, 3.
31. *Васюнець Н., Куцій О.* Не поступатися, але провадити переговори / *Н. Васюнець, О. Куцій* // *Експрес* (Львів). — 2008. — № 118 (4142). — 12–13 серпня. — С. 3.
32. *Возняк Т.* Грузинська криза і її українські наслідки / *Т. Возняк* // *Високий замок* (Львів). — 2008. — № 149 (3798). — 13 серпня. — С. 2.
33. *Коваленко І.* Київ наступний у списку Кремля? / *І. Коваленко* // *Експрес* (Львів). — 2008. — № 124 (4164). — 22–23 серпня. — С. 2.
34. *Кузьо Т.* Чи стане Україна наступною мішенню «доктрини Путіна»? / *Т. Кузьо* // *Високий замок* (Львів). — 2008. — № 158 (3807). — 27 серпня. — С. 5.
35. *Куцій О.* А якщо завтра — війна? / *О. Куцій* // *Експрес* (Львів). — 2008. — № 119 (4150). — 14–21 серпня. — С. 1, 3.
36. *Узарашвілі О.* «Сьогодні Грузія — завтра Україна?» / *О. Узарашвілі* // *Високий замок* (Львів). — 2008. — № 148 (3797). — 12 серпня. — С. 1.
37. *Балюк Н.* «Хотят ли русские войны?..» / *Н. Балюк* // *Високий замок* (Львів). — 2008. — № 155 (3804). — 21–27 серпня. — С. 8.
38. *Ганус А.* Новий світовий порядок / *А. Ганус* // *Експрес* (Львів). — 2008. — № 123 (4162). — 21–28 серпня. — С. 5.
39. *Тейлор В.* Грузія має бути цілісною і вільною / *В. Тейлор* // *Дзеркало тижня* (Київ). — 2008. — № 31. — 22–29 серпня.
40. *Виклик Росії* // *День* (Київ). — 2008. — № 142. — 12 серпня.
41. *Сірук М.* Силовий варіант / *М. Сірук* // *День* (Київ). — 2008. — № 141. — 9 серпня.
42. *Увага на Грузію* // *День* (Київ). — 2008. — № 142. — 12 серпня.
43. *Райхель Ю.* Після боїв на Кавказі / *Ю. Райхель* // *День*. — 2008. — № 144. — 14 серпня.
44. *Холбрук Р.* Що може зробити Захід? / *Р. Холбрук* // *День* (Київ). — 2008. — № 151. — 27 серпня.
45. *Васютин Н.* Міхо і Медведєв / *Н. Васютин* // *Український тиждень* (Київ). — 2008. — № 33 (42). — 15–21 серпня. — С. 32–35.
46. *Данилов С.* Війна на порозі / *С. Данилов* // *Український тиждень* (Київ). — 2008. — № 33 (42). — 15–21 серпня. — С. 2.
47. *Макаров Ю.* Диявол у деталях / *Ю. Макаров* // *Український тиждень* (Київ). — 2008. — № 34/35 (43/44). — 29 серпня — 4 вересня. — С. 32–33.
48. Грузія пішла штурмом на столицю Південної Осетії (8 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3510526/>
49. Російські танки увійшли до Цхінвалі. Грузія погрожує Росії війною (8 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3511327/>
50. Росія вводить у Південну Осетію військову техніку — Грузія (8 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3511106/>
51. Україна закликає Росію вивести війська з Грузії (8 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3512022/>
52. *Бурджаназде* — світу: «Зробіть усе, щоб захистити Грузію!» (11 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/11/3516703/>
53. *Ноевий Ю.* Росія проти Грузії: відновлення Імперії (12 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/08/12/3519350/>
54. *Сушко О.* Україна — наступна? (12 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/08/12/3517426/>

55. *Возняк Т.* Грузинська криза і її українські наслідки (12 серпня 2008) [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/08/12/3517247/>
56. Загроза для глобальної безпеки // Урядовий кур'єр (Київ). — 2008. — № 148 (3808). — 13 серпня. — С. 3.
57. Кроки для припинення конфлікту // Урядовий кур'єр (Київ). — 2008. — № 149 (3809). — 14 серпня. — С. 3.
58. Ми закликаємо до негайного припинення вогню // Урядовий кур'єр (Київ). — 2008. — № 147 (3807). — 12 серпня. — С. 3.
59. *Беба П.* Дипломатичний фронт: перемога Росії? / П. Беба // Урядовий кур'єр (Київ). — 2008. — № 148 (3808). — 13 серпня. — С. 3.
60. Відлуння війни на Кавказі // Голос України (Київ). — 2008. — № 161 (4411). — 27 серпня. — С. 5.
61. Збігнев Бжезинський: «Наступною “гарячою точкою” цілком може стати Україна» // Голос України (Київ). — 2008. — № 154 (4404). — 15 серпня. — С. 3.
62. *Писанська В.* Мирити треба. Але як? / В. Писанська // Голос України (Київ). — 2008. — № 154 (4404). — 15 серпня. — С. 3.
63. Россия — Грузия: рейдерские технологии на внешнеполитической арене // Фокус (Київ). — 2008. — № 33 (96). — 15 августа.
64. Грузия ищет мира, но по Цхинвали стреляет // Сегодня (Киев). — 2008. — № 178 (3014). — 12 августа. — С. 2.
65. *Ковальчук И.* Выжившие: «В Цхинвали людей не видели: лишь руины и трупы» / И. Ковальчук // Сегодня (Киев). — 2008. — № 177 (3013). — 11 августа. — С. 3.
66. *Ковальчук И.* Кавказская война / И. Ковальчук // Сегодня (Киев). — 2008. — № 176 (3012). — 9 августа. — С. 2–3.
67. *Рябцев А.* Война стихла. А танки всё идут и идут / А. Рябцев // Комсомольская правда в Украине (Киев). — 2008. — № 176 (2993/24388). — 13 августа. — С. 2.
68. *Ковальчук И.* «Не боимся, пока русские с нами» / И. Ковальчук // Сегодня. — 2008. — № 188 (3024). — 23 августа. — С. 6.
69. Принуждение к миру // Комсомольская правда в Украине. — 2008. — № 174 (2991/24386). — 11 августа — С. 4.
70. *Чаленко А., Коротков Д., Ильченко А.* «Россия не сдаст Осетию» / А. Чаленко, Д. Коротков, А. Ильченко // Сегодня. — 2008. — № 176 (3012). — 9 августа. — С. 4.
71. «Враг несёт ощутимые потери...» // Комсомольская правда в Украине. — 2008. — № 173 (2990/24385). — 9 августа. — С. 2.
72. «Не вооружай кума» // Сегодня. — 2008. — № 176 (3012). — 9 августа. — С. 4.
73. *Тымчук Д.* Устаревшие украинские ракеты оказались грозным оружием / Д. Тымчук // Комсомольская правда в Украине. — 2008. — № 175 (2992/24387). — 12 августа. — С. 4.
74. *Кожемякин В.* «Эта рана не заживёт долго...» / В. Кожемякин // Аргументы и факты в Украине (Киев). — 2008. — № 33. — 12 августа.
75. *Лозунько С.* Россия будет вынуждена признать Южную Осетию и Абхазию / С. Лозунько // Ежедневник «2000» (Киев). — 2008. — № 33 (425). — 15–21 августа.
76. *Михайленко М.* Кавказский Саддам / М. Михайленко // Ежедневник «2000» (Киев). — 2008. — № 33 (425). — 15–21 августа.
77. *Костикив В.* Южная Осетия: «Признать непризнанных» / В. Костикив // Аргументы и факты в Украине. — 2008. — № 33. — 12 августа.
78. *Лозунько С.* Начало войны — вторая половина 2008 г. / С. Лозунько // Ежедневник «2000». — 2008. — № 33 (425). — 15–21 августа.

79. Хроника агрессии в Южной Осетии // Аргументы и факты в Украине. — 2008. — № 33. — 12 августа.
80. Фидель А. Конец однополярного мира / А. Фидель // Еженедельник «2000». — 2008. — № 33 (425). — 15–21 августа. — А4–А5.
81. Козлов И. Абхазия просит, чтобы Россия взяла её территорию под военный контроль / И. Козлов // Факты и комментарии (Киев). — 2008. — 7 мая.
82. Козлов И. Вчера в столицу Южной Осетии Цхинвали после массированного обстрела и бомбардировок вошли грузинские танки / И. Козлов // Факты и комментарии. — 2008. — 9 августа.
83. Ярмолюк Р. Грузинских танкистов, расстрелявших «Жигули», в которых из Цхинвали убежала семья с двумя маленькими детьми, забили до смерти югоосетинские ополченцы / Р. Ярмолюк // Факты и комментарии. — 2008. — 15 августа.
84. Нагорный А. Понуждение к миру / А. Нагорный // Русский вестник (Львов). — 2008. — № 9 (120). — Сентябрь. — С. 4.
85. Ленцев И. Триумф дуумвирата / И. Ленцев // Русский вестник (Львов). — 2008. — № 9 (120). — Сентябрь. — С. 4.
86. Смоленцев В. Вкус победы / В. Смоленцев // Русский вестник (Львов). — 2008. — № 9 (120). — Сентябрь. — С. 4.
87. Паттен С. Війна Путіна за золоту медаль / С. Паттен // День (Київ). — 2008 — № 152. — 28 серпня.
88. Семків В. Иван Заець: нинішнє «принужденіє к міру» — те саме, що колишнє «мочити в сортирах» / В. Семків // Україна молода (Київ). — 2008. — № 151. — 15 серпня.
89. Тісейко М. Медведєв — маріонетка Путіна / М. Тісейко // Високий замок (Львів). — 2008. — № 150 (3799). — 14–20 серпня. — С. 5.

References

1. Doroshko, M. S. (n. d.). Hruzyns'ko-pivdennoosetyns'kyj konflikt ta joho naslidky. Retrieved from <http://westudents.com.ua/glavy/51411-gruzinsko-pvdennoosetynskiy-konflikt-ta-yogo-naslidki.html> [in Ukrainian].
2. Zadorozhnyj, O. V. (2014). *Mizhnarodne pravo v mizhderzhavnykh vidnosynakh Ukrainy i Rosijs'koi Federatsii 1991–2014*. Kyiv: K. I. S. [in Ukrainian].
3. Kyrydon, A. (n. d.). Prychyny rosij's'ko-hruzyns'koho konfliktu: rehional'nyj vymir. Retrieved from <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/08/kyrydon.htm> [in Ukrainian].
4. Majboroda, O. Koryst' i sentymenty v ukrains'ko-rosijs'kykh vidnosynakh. *Ukraina ta Rosiia: potentsial vzaiemodii ta spivrobotnytstva. Zbirnyk naukovykh prats'*, pp. 88–95. [in Ukrainian].
5. Tsitsuashvili, N. I. (2009). Etnopolitychna rol' Chornomors'koho flotu Rosijs'koi Federatsii v Ukraini. *Derzhava i pravo*, 46, 672–679. [in Ukrainian].
6. Górecki, W. (2013). *Abchazja*. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne, 2013. [in Polish].
7. Dzhuda, B. (2015). *Krykhka imperiia. Yak Rosiia poliubyla i rozliubyla Vladimira Putina*. Kyiv: Meduza. [in Ukrainian].
8. Luzianyn, S. H. (2007). *Vostochnaia polityka Vladymyra Putyna. Vozvrashchenye Rossyy na "Bol'shoj Vostok" (2004–2008 hh.)*. Moskva: AST: Vostok–Zapad. [in Russian].
9. Perovic, J. (2008). Caucasus crisis: implications and options for the West. In *CSS Analyses in Security Policy*. (Vol. 3, 39.), pp. 1. [in English].
10. Rajtshuster, B. (2015). *Putinokratiia. Liudyna vlady ta ii systema*. [per. z nim.]. Kharkiv: Vivat. [in Ukrainian].

11. Van Kherpen M. Kh. (2015). *Vijny Putina. Chechnia, Hruziiia, Ukraina: Nezasvoieni uroky mynuloho*. Kharkiv: Vivat, 2015. [in Ukrainian].
12. (2008, August 9). Hruziiia–Osetiia. Ystoryia protyvostoiania. *Shodnia*, 176 (3012), 3. [in Russian].
13. Orlova, T. V. (2010). *Istoriia novykh nezalezhnykh derzhav: navchal'nyj posibnyk*. Retrieved from <http://politics.ellib.org.ua/pages-10966.html> [in Ukrainian].
14. (2005, December 28). Hruziiia pislia “revoliutsii troiand”. Retrieved from <http://e-news.com.ua/print/101591.html> [in Ukrainian].
15. (2015, August 6). Rosiia pochala rozdavaty pasporty na terytorii Hruzii za 1,5 roku do vijs'kovoho vtornhennia. Retrieved from <http://www.5.ua/svit/rosiia-pochala-rozdavaty-pasporty-na-terytorii-hruzii-za-15-roku-do-viiskovoho-vtornhennia-posol-89529.html> [in Ukrainian].
16. (2008, August 8). Hruziiia oholosyla pro pochatok vijny z Pivdennoiu Osetiieiu. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/world/547107-gruziia-ogolosila-pro-pochatok-vijni-z-pivdennoiu-osetieiu>. [in Ukrainian].
17. (2008, August 7). Hruziiia prypynyla vohon' u Pivdennij Osetii. Retrieved from <https://tsn.ua/svit/gruziia-pripinila-vogon-v-pivdennii-osetii.html>. [in Ukrainian].
18. (2008, August 11). Minoborony RF ne planue nastupu na Tbilisi. Saakashvili zaspokoiue zhyteliv mista // Korrespondent.net. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/world/550987-minoborony-rf-ne-planue-nastupu-na-tbilisi-saakashvili-zaspokoyue-zhyteliv-mista>. [in Ukrainian].
19. (2008, August 16). Medvedev podpysal peremyrye s Hruziej. Retrieved from <https://lenta.ru/news/2008/08/16/sign/>. [in Russian].
20. (2008, October 10). Rosiia vyvela ne vsi vijs'ka z Hruzii. Retrieved from <https://eunews.unian.ua/152607-rosiia-vivela-na-vsi-viyska-z-gruziji.html>. [in Ukrainian].
21. Uzarashvili, O. (2008, August 11). Ukrains'ki telekanaly pidspivuiut' kremlivs'kij propahandi. *Vysokyj zamok*, 147 (3796), 2. [in Ukrainian].
22. (2008, August 16). Ukrains'ki media v informatsijnykh spetsoperatsiiakh pid chas vijny v Hruzii. Retrieved from <http://ru.telekritika.ua/politprogram/2008-09-16/40611> [in Ukrainian].
23. (2008, August 12). Zaiava Konhresu Ukrains'kykh Natsionalistiv z pryvodu ostannikh podij u Hruzii. *Natsiia i derzhava*, 33 (249), 1. [in Ukrainian].
24. (2008, August 12). Kavkaz — nova “hariacha tochka”. *Natsiia i derzhava*, 33 (249), 1. [in Ukrainian].
25. Svitlyj, D. (2008, August 26). Hruzyns'ki uroky Kremlia. *Natsiia i derzhava*. 35 (251), 1; 3. [in Ukrainian].
26. Martyniuk, V. (2008, August 13). Vijna bilia nashoho porohu. *Shliakh peremohy*, 33 (2826), 1–2. [in Ukrainian].
27. Balandiukh, M. (2008, August 15–16). A vijna sche tryvaie... *Ekspres (L'viv)*, 120 (4152), 3 [in Ukrainian].
28. Balandiukh, M. (2008, August 19–20). Hruziiu okhopyly pozhezhi. *Ekspres*, 122 (4154), 3. [in Ukrainian].
29. Uzarashvili, O. (2008, August 11). Rosijs'ka aviatsiia bombyt' hruzyns'ki mista za sotni kilometriv vid frontovoi zony. *Vysokyj zamok*, 147 (3796), 1. [in Ukrainian].
30. Uzarashvili, O. (2008, August 9–10). Rosijs'ki tanky uvijshly na terytorii Hruzii, a litaky bombyly okolytsi Tbilisi. *Vysokyj zamok*, 146 (3795), 1; 3. [in Ukrainian].
31. Vasiunets', N., Kuschiij, O. (2008, August 12–13). Ne postupatysia, ale provadyty perehovory. *Ekspres*, 118 (4142), 3. [in Ukrainian].
32. Vozniak, T. (2008, August 13). Hruzyns'ka kryza i ii ukrains'ki naslidky. *Vysokyj zamok*, 149 (3798), 2. [in Ukrainian].

33. Kovalenko, I. (2008, August 22–23). Kyiv nastupnyj u spysku Kremlia?. *Ekspres*, 124 (4164), 2. [in Ukrainian].
34. Kuz'o, T. (2008, August 27). Chy stane Ukraina nastupnoiu mishenniu “doktryny Putina”?. *Vysokyj zamok*, 158 (3807), 5. [in Ukrainian].
35. Kuschiij, O. (2008, August 14–21). A iakscho zavtra — vijna?. *Ekspres*, 119 (4150), 1; 3. [in Ukrainian].
36. Uzarashvili, O. (2008, August 12). “S'ohodni Hruziiia — zavtra Ukraina?”. *Vysokyj zamok*, 148 (3797), 1. [in Ukrainian].
37. Baliuk, N. (2008, August 21–27). “Khotiat ly russkye vojny?..”. *Vysokyj zamok*, 155 (3804), 8. [in Ukrainian].
38. Hanus, A. (2008, August 21–28). Novyj svitovyj poriadok. *Ekspres*, 123 (4162), 5. [in Ukrainian].
39. Tejlor, V. (2008, August 22–29). Hruziiia maie buty tsilisnoiu i vil'noiu. *Dzerkalo tyzhnia*, 31. [in Ukrainian].
40. (2008, August 12). Vykyk Rosii. *Den' (Kyiv)*, 142. [in Ukrainian].
41. Siruk, M. (2008, August 9). Sylovij variant. *Den' (Kyiv)*, 141. [in Ukrainian].
42. (2008, August 12). Uvaha na Hruziiu. *Den'*, 142. [in Ukrainian].
43. Rajkhel', Yu. (2008, August 14). Pislia boiv na Kavkazi. *Den'*, 144. [in Ukrainian].
44. Kholbruk, R. (2008, August 27). Scho mozhe zrobyty Zakhid?. *Den'*, 151. [in Ukrainian].
45. Vasiutyn, N. (2008, August 15–21). Mikho i Miedviediev. *Ukrains'kyj tyzhden'*, 33 (42), 32–35. [in Ukrainian].
46. Danylov, S. (2008, August 15–21). Vijna na porozi. *Ukrains'kyj tyzhden'*, 33 (42), 2. [in Ukrainian].
47. Makarov, Yu. (2008, August 24 — September 4). Dyiavol u detaliakh. *Ukrains'kyj tyzhden'*, 34–35 (43–44), 32–33. [in Ukrainian].
48. (2008, August 8). Hruziiia pishla shturmom na stolytsiu Pivdennoi Osetii. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3510526/> [in Ukrainian].
49. (2008, August 8). Rosijs'ki tanky uvijshly do Tskhinvali. Hruziiia pohrozhuie Rosii vijnoiu. *Ukrains'ka pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3511327/> [in Ukrainian].
50. (2008, August 8). Rosiia vvodyt' u Pivdennu Osetiiu vijs'kovu tekhniku — Hruziiia. *Ukrains'ka pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3511106/> [in Ukrainian].
51. (2008, August 8). Ukraina zaklykaie Rosiiu vyvesty vijs'ka z Hruzii. *Ukrains'ka pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3512022/> [in Ukrainian].
52. (2008, August 11). Burdzhanadze — svitu: «Zrobit' use, schob zakhystyty Hruziiu!». Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/11/3516703/> [in Ukrainian].
53. Noievij, Yu. Rosiia proty Hruzii: vidnovlennia Imperii. (2008, August 12). *Ukrains'ka pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/08/12/3519350/> [in Ukrainian].
54. Sushko O. Ukraina — nastupna? (2008, August 12). *Ukrains'ka pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/08/12/3517426/> [in Ukrainian].
55. Vozniak, T. (2008, August 12). Hruzyns'ka kryza i ii ukrains'ki naslidky. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/08/12/3517247/> [in Ukrainian].
56. (2008, August 13). Zahroza dlia hlobal'noi bezpeky. *Uriadovyj kur'ier*, 148 (3808), 3. [in Ukrainian].
57. (2008, August 14). Kroky dlia prypynennia konfliktu. *Uriadovyj kur'ier*, 149 (3809), 3. [in Ukrainian].

58. (2008, August 12). My zaklykaiemo do nehajnoho prypynennia vohniu. *Uriadovyy kur'ier*, 147 (3807), 3. [in Ukrainian].
59. Beba, P. (2008, August 13). Dyplomatychnyj front: peremoha Rosii?. *Uriadovyy kur'ier*, 148 (3808), 3. [in Ukrainian].
60. (2008, August 27). Vidlunnia vijny na Kavkazi. *Holos Ukrainy*, 161 (4411), 5. [in Ukrainian].
61. (2008, August 15). Zbihniev Bzhezyns'kyj: "Nastupnoiu "hariachoiu tochkoiu" tsilkom mozhe staty Ukraina". *Holos Ukrainy*, 154 (4404), 3. [in Ukrainian].
62. Pysans'ka, V. (2008, August 15). Myryty treba. Ale iak?. *Holos Ukrainy*, 154 (4404), 3. [in Ukrainian].
63. (2008, August 15). Rossyia-Hruzija: rejderskye tekhnolohyy na vneshnepolytycheskoj arene. *Fokus*, 33 (96). [in Russian].
64. (2008, August 12). Hruzija yschet myra, no po Tskhynvaly streliaet. *Sehodnia*, 178 (3014), 2. [in Russian].
65. Koval'chuk, Y. (2008, August 11). Vyzhyvshye: "V Tskhynvaly liudej ne vydely: lysh' ruyny y trupy". *Sehodnia*, 177 (3013), 3. [in Russian].
66. Koval'chuk, Y. (2008, August 9). Kavkazkaia vojna. *Sehodnia*, 176 (3012), 2–3. [in Russian].
67. Riabtsev, A. (2008, August 13). Vojna stykhla. A tanky vse ydut y ydut. *Komsomol'skaia pravda v Ukrayne*, 176 (2993/24388), 2. [in Russian].
68. Koval'chuk, Y. (2008, August 23). "Ne boymsia, poka russkye s namy". *Sehodnia*, 188 (3024), 6. [in Russian].
69. (2008, August 11). Prynuzhdenye k myru. *Komsomol'skaia pravda v Ukrayne*, 174 (2991/24386), 4. [in Russian].
70. Chalenko, A., Korotkov, D., Yl'chenko, A. (2008, August 9). "Rossyia ne sdat Osetyiu". *Sehodnia*, 176 (3012), 4. [in Russian].
71. (2008, August 9). "Vrah neset oschutymye potery...". *Komsomol'skaia pravda v Ukrayne*, 173 (2990/24385), 2. [in Russian].
72. (2008, August 9). "Ne vooruzhaj kuma". *Sehodnia*, 176 (3012), 4. [in Russian].
73. Tymchuk, D. (2008, August 12). Ustarevshye ukrayns'kye rakety okazalys' hroznym oruzhyem. *Komsomol'skaia pravda v Ukrayne*, 175 (2992/24387), 4. [in Russian].
74. Kozhemiakyn, V. (2008, August 12). «Eta rana ne zazhyviot dolho...». *Arhumenty y fakty*, 33. [in Russian].
75. Lozun'ko, S. (2008, August 15–21). Rossyia budet vynuuzhdena pryznat' Yuzhnuu Osetyiu y Abkhazyiu. *Ezhenedel'nyk "2000"*, 33 (425), A2;A4. [in Russian].
76. Mykhajlenko, M. (2008, August 15–21). Kavkazskij Saddam. *Ezhenedel'nyk "2000"*, 33 (425), A3. [in Russian].
77. Kostykov, V. (2008, August 12). Yuzhnaia Osetyia: «Pryznat' nepryznannykh». *Arhumenty y fakty*, 33. [in Russian].
78. Lozun'ko, S. (2008, August 15–21). Nachalo vojny — vtoraiia polovyna 2008 h. *Ezhenedel'nyk "2000"*, 33 (425), A1;A4–A5. [in Russian].
79. (2008, August 12). Khronyka ahressyy v Yuzhnoj Osetyy. *Arhumenty y fakty*, 33. [in Russian].
80. Fydel', A. (2008, August 15–21). Konets odnopolyarnoho myra. *Ezhenedel'nyk "2000"*, 33 (425), A4–A5. [in Russian].
81. Kozlov, Y. (2008, May 7). Abkhazyia prosyt, chtoby Rossyia vziala ee terrytoryiu pod voennyj kontrol'. *Fakty y kommentaryy*. [in Russian].
82. Kozlov, Y. (2008, August 9). Vchera v stolytsu Yuzhnoj Osetyy Tskhynvaly posle massyrovannoho obstrela y bombardyrovok voshly hruzyns'kye tanky. *Fakty y kommentaryy*. [in Russian].

83. Yarmoliuk, R. (2008, August 15). Hruzynskykh tankystov, rasstrelivshykh “Zhyhuly”, v kotorykh yz Tskhynvaly ubehala sem'ia s dvuma malen'kymy det'my, zabyly do smerty iuhoosetynskye opolchentsy. *Fakty y kommentaryy*. [in Russian].

84. Nahornyj, A. (2008, September). Ponuzhdenye k myru. *Russkyj vestnyk*, 9 (120), 4. [in Russian].

85. Lentsev, Y. (2008, September). Tryumf dumvyrata. *Russkyj vestnyk*, 9 (120), 4. [in Russian].

86. Smolentsev, V. (2008, September). Vkus pobedy. *Russkyj vestnyk*, 9 (120), 4. [in Russian].

87. Patten, S. Vijna Putina za zolotu medal' (2008, August 28). *Den'*, 152. [in Ukrainian].

88. Semkiv, V. (2008, August 15). Ivan Zaiets': nynishnie “prinuzhdeniie k miru” — te same, scho kolyshnie “mochyty v sortyrakh”. *Ukraina moloda*, 151. [in Ukrainian].

89. Tisejko, M. (2008, August 14–20). Medvediev — marionetka Putina. *Vysokyj zamok*, 150 (3799), 5. [in Ukrainian].

Pavlo Artymyshyn (Lviv)

Candidate of Historical Sciences (Ph.D. in History),

Junior Research Fellow, Department of the New History of Ukraine,

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine (Lviv, Ukraine),

p.artymyshyn@gmail.com

Russian-Georgian conflict 2008 in the political and media discourses of Ukraine

Assessments of the Russian-Georgian war of 2008, which were made by Ukrainian journalists in that time, are analyzed. It is affirmed that studies of sociopolitical events through the prism of their vision of the whole society or part of it are an innovative approaches. The importance of analysis of newspapers and magazines in the study of public opinion is that this component of the source base was both a reflection of concrete, already formed visions, and constantly led to the construction of new dominant in public opinion.

The confrontation between Tbilisi as the central authority — on the one hand, and Sukhumi (Abkhazia) and Tskhinvali (South Ossetia) as autonomous entities, which sought to separate from Georgia — on the other hand, dates back to the 1920s but was particularly aggravated by the collapse of the USSR. Although in the middle of the 1990s conflicts in the territory of Georgia managed to freeze, but they have not been resolved, especially since the official course of the country since the early 2000s, under the presidency of E. Shevardnadze and M. Saakashvili became more and more clear about the pro-Western and pro-NATO outlines, which bothered Moscow, which considered this Trans-Caucasian state as a traditional sphere of its interests. Therefore, the August events of 2008 in Georgia became just a matter of time.

It is stated that the deployment of a «hot phase» of the confrontation in Georgia led to the emergence of various opposite views of Ukrainian journalists. Among the latter were both supporters of Georgia who protested against Russian aggression in Georgia and pro-Russian environments which supported self-proclaimed the Republic of Abkhazia and the Republic of South Ossetia. Belonging to these camps was correlated with personal and collective political, ideological, mental, and pragmatic sympathies, often turning from an assessment of the foreign policy situation to disputes and discussions within the country. At the same time, the Russian-Georgian war put on the agenda the need to prepare more vigorously for defense against the potential Russian aggression - already against Ukraine, the possibility of which was spoken in Ukrainian media already in the summer of 2008, but the procrastination in this

area made it possible to annex the Crimea as well as to occupy the part of the Ukrainian Donbass by Russia in the spring of 2014, that led to the deployment of the Russian-Ukrainian war, which continues to this day.

Key words: *Russian-Georgian war, mass media, Georgia, Russian Federation, Ukraine.*

Артимішин Павел (з. Львов)

Кандидат исторических наук, младший научный сотрудник
отдела новой истории Украины Института украиноведения
им. И. Крипякевича НАН Украины
p.artymyshyn@gmail.com

Российско-грузинский конфликт 2008 г. в медийном дискурсе Украины

Проанализированы оценки украинских СМИ о российско-грузинской войны 2008 г. *Утверждается о важности исследования общественно-политических событий сквозь призму их видение всем социумом или его частью. Констатировано, что развертывание «горячей фазы» противостояния в Грузии привело к возникновению неоднозначных, часто противоположных мнений в среде украинских журналистов, среди которых были как сторонники Грузии, выступали с протестами против российской агрессии в этой стране, так и пророссийские среды, которые поддерживали самопровозглашенные республики Абхазию и Южную Осетию.*

Ключевые слова: *российско-грузинская война, СМИ, Грузия, Российская Федерация, Украина.*